

Голові разової спеціалізованої вченої ради
(спеціальність 061 Журналістика) у
Сумському державному університеті,
доктору наук із соціальних комунікацій,
завідувачу кафедри журналістики та філології
Садівничому Володимирі Олексійовичу

ВІДГУК

**офіційного опонента, доктора філологічних наук, професора, завідувача
кафедри журналістики Тернопільського національного педагогічного
університету імені Володимира Гнатюк Поплавської Наталії
Миколаївни на дисертацію Руденко Наталії
Володимирівни «Сугестія як засіб формування громадської думки в
сучасних англомовних інтернет-виданнях: інформаційно-комунікаційні
стратегії та способи їх реалізації», поданої на здобуття наукового
ступеня доктора філософії зі спеціальності 061 Журналістика**

Актуальність обраної теми дослідження. Медійна реальність сьогодні активно впливає на характер суспільних відносин, породжує нові соціально-інформаційно-психологічні феномени: інформаційні фобії, інфодемії, інфошуми, інформаційні навантаження та напруження. Медіа стали важливим інструментом формування політичного та соціального порядку денного, впливовими суспільними регуляторами, набувають нової функціональності. Завдяки сучасним технологічним можливостям та комунікативній свободі інформаційна складова входить у різні суспільні практики. Все більше посилюється її вплив на особистість, особливо в реаліях повномасштабної війни, яку розв'язала росія проти України. З огляду на це, актуалізується потреба у комплексних наукових студіях, у яких би поєднувався погляд на виробника інформації / комунікатора та її споживача, як медіа формують чи трансформують думки, позиції, соціальні установки та ціннісні орієнтації своєї аудиторії. Дисертація Руденко Наталії Володимирівни є актуальною у

цьому розрізі. Вона присвячена дослідженню сугестивних стратегій, що використовуються для подання інформації у англомовних інтернет-виданнях, які мають широку аудиторію та вагомий вплив на формування громадської думки щодо важливих для суспільства проблем. У дисертації на с.14 зазначено, що «в епоху інформаційних воєн дослідження стратегій впливу на громадську думку в медіа має наукове та соціальне значення», особливо це стосується сугестії, оскільки її дія як ефективної комунікативної технології полягає у впливі на аудиторію за допомогою різних вербальних та невербальних інструментів, які здатні змінювати психологічний стан людини, її погляди, впливати на критичність сприйняття нею інформації. Оскільки провідну роль у цьому процесі відіграє медіатекст, тобто різножанровий медійний продукт у друкованому, відео- та аудіо форматах, спрямований на формування концептуальної картини світу особистості і її соціальної регуляції як провідний носій інформації та унікальний засіб інтерпретації та репрезентації реальності та, відповідно, формує у реципієнта картину світу і цим самим дає можливість медіа впливати на важливі соціальні процеси, то матеріалом дослідження слугували 1585 публікацій сучасних англомовних інтернет-видань USA today, The Guardian, The Day, The Moscow times, China Daily за 2017–2018 рр. Варто відзначити, що ці проблеми здебільшого залишалися поза увагою українських науковців. Тому досліджувана дисертанткою проблема має *наукову актуальність* та відповідає сучасним тенденціям медіарозвитку.

Дисертація виконана в рамках міжнародного грантового проекту Journalism Education for Democracy in Ukraine: Developing Standards, Integrity and Professionalism (Журналістська освіта задля демократії в Україні: розробка стандартів, добросовісність та професіоналізм) – проєкт ЄС ЕРАЗМУС+, № 598964-EPP-1-2018-1-UK-EPPKA2-SBHE-JP, 2018–2022 рр., науково-дослідної роботи кафедри журналістики та філології СумДУ «Особливості формування національного інформаційного простору України: від радянської

системи ЗМІ до демократичної моделі» за номером державної реєстрації 0115U001713.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації. Ознайомлення із дисертацією Руденко Наталії Володимирівни «Сугестія як засіб формування громадської думки в сучасних англомовних інтернет-виданнях: інформаційно-комунікаційні стратегії та способи їх реалізації» переконує у тому, що, відповідно до вимог освітньо-наукової програми, дослідження має високий рівень обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій.

Хочеться відзначити виважений методологічний підхід до визначення механізмів і тенденцій застосування стратегій сугестивного впливу як засобу формування громадської думки в сучасних англомовних інтернет-виданнях. Об'єктивно і доцільно здобувачка застосовує такі види аналізу: контент-аналіз (спрямований на з'ясування змістових особливостей повідомлень), порівняльний аналіз (для з'ясування подібностей і різниці досліджуваних матеріалів, у підходах науковців до сугестивності мови ЗМІ), семіотичний аналіз (для дослідження й інтерпретації вербальних і невербальних контентів), критичний дискурс-аналіз (для виявлення прихованих смислів медіатексту, механізмів впливу на формування думки аудиторії, встановлення інтертекстуальних зв'язків медіатексту з іншими дискурсами).

Для виявлення якісно-кількісної (квантативно-квалітативної) специфіки явища також застосовані загальнонаукові методи та методи емпіричного дослідження (опис, аналіз, синтез, класифікація, узагальнення, групування, моделювання). Із метою критичної оцінки результату сугестивного впливу застосовані методи теоретичного дослідження. Для проведення експериментального дослідження ефективності впливу фрагментів повідомлень ЗМІ на аудиторію використано метод асоціативного експерименту.

Емпіричний матеріал дослідження, який проілюстрований у об'ємних додатках (А. Категорії контент-аналізу, Б. Психолінгвальні стратегії, В. Стратегія візуалізації, Г. Мовленнєві стратегії, Д. Організація масової комунікації в інтернет-виданнях у контексті громадської думки), характеризується належним рівнем репрезентативності, що позитивно вплинуло на обґрунтованість та достовірність наукових положень та висновків дисертації. Вони заслуговують особливої позитивної оцінки. Їх повнота, обсяг додають дисертації унікальності та підвищують рівень актуальності. Масив проаналізованих англomовних медіа текстів, вибірка яких сформована за критеріями рівня авторитетності та масштабності аудиторії (згідно з рейтингами електронних видань Newspaper Web Ranking, trendrr.net, Інтернет Асоціація України, рейтингова агенція comScore), частоти публікацій, їх оперативності, доступності, наявності електронної версії в інтернеті та власного архіву, англійської мови публікацій (для охоплення найбільшого кола користувачів із різних країн світу), відсутності мовного та стилістичного консерватизму, є достатнім для окреслення структури сугестивного апарату, визначення тенденцій застосування сугестивних стратегій та інструментів у матеріалах англomовних інтернет-видань, з'ясування ролі, різновидів та механізмів реалізації сугестивних компонентів, втілених через вербальну та невербальну форми, у формуванні громадської думки, оцінки ефективності сугестивних стратегій та інструментів у процесі формування громадської думки.

Хочу відзначити, що достатньо уваги дисертанткою приділено аналізу українського та зарубіжного досвіду щодо підходів до вивчення поняття сугестії у теорії масової комунікації та журналістики, які пов'язані з формуванням громадської думки (теорії порядку денного, стереотипів, ефектів масової комунікації, фреймінгу, спіралі мовчання).

Вдале структурування роботи, яке є оптимальним і логічним, забезпечило досягнення мети і завдань, чому відповідає і джерельна база. У Вступі, як годиться, сформульовано мету, завдання, вказано об'єкт і предмет

дослідження, окреслено методи, обґрунтовано актуальність теми, наукову новизну роботи, зазначено практичне значення отриманих результатів, апробацію матеріалів.

Дисертація складається із чотирьох розділів, які об'єднують 14 підрозділів. До кожного подано висновки. Вони поділяються на дві проблемно орієнтовані частини. Перша (перший розділ) спрямована на аналіз теоретичних засад дослідження, друга – на визначення тенденцій застосування сугестивних стратегій та інструментів у матеріалах англomовних інтернет-видань та оцінці ефективності сугестивних стратегій та інструментів у процесі формування громадської думки. Перший розділ презентує аналіз стану наукової розробленості проблеми щодо виокремлення способів реалізації сугестивних стратегій у процесі формування громадської думки в контексті соціальних комунікацій. У ньому розкрито широку панораму наукових поглядів на цю проблему, подано визначення основних термінів (громадська думка, сугестія, сугестивні технології, маніпуляція) та умотивовано їх значення для дослідження. Важливо, що з огляду на природу текстів електронних ЗМІ та на основі наукових досліджень своїх попередників щодо сугестії, дисертантка виділяє способи реалізації сугестивних стратегій у матеріалах інтернет-версій періодичних видань на трьох засадничих рівнях їх функціонування в дискурсі, які ілюструються у додатку А: комунікаційно-стратегічному (психолінгвальні стратегії: емпатія, рефлексія, залякування), екстралінгвістичному (візуальні (графічні) інструменти) та лінгвістичному (мовленнєві стратегії).

Найбільш істотні наукові результати другого («*Сугестивні стратегії комунікаційно-стратегічного та екстралінгвального рівнів медіа сугестії в англomовних інтернет-виданнях*») і третього («*Сугестивні стратегії лінгвістичного рівня медіа сугестії в англomовних інтернет-виданнях*») розділів можна окреслити такими положеннями:

1. На формування громадської думки суттєво впливає швидкість та ефективність розповсюдження контенту електронних видань, а також

- оригінальність подання матеріалу. Основними факторами, що впливають на швидкість розповсюдження контенту та формування ставлення аудиторії до сприйнятої інформації, є: емоційний аспект або валентність, емоційне зараження, поєднання різних емоцій високої валентності в межах одного матеріалу;
2. У вивченні ступеня медіавпливу на зміну переконань найбільш прийнятним є суб'єктно-суб'єктний підхід, що враховує потреби аудиторії, реакції маси, зокрема масові переживання, почуття, емоції, які через ЗМІ здатні керувати масовою свідомістю;
  3. Важливим аспектом сугестивного впливу є дотримання інтернет-виданнями балансу сугестивних стратегій комунікаційно-стратегічного рівня, особливо в матеріалах, які мають важливе суспільно-політичне значення та визначають майбутню громадську думку з нагальних питань окремої країни та міжнародної політики.
  4. Окрім інструментів психолінгвістичних стратегій, фоновий вплив у матеріалах сучасних інтернет-медіа здійснюють також інструменти екстралінгвістичного рівня (зображальна сугестія або стратегія візуалізації), які виконують функцію не тільки естетичного оформлення, а й налаштування зорового сприйняття запропонованого контенту в межах заданого емоційного регістру для підготовки реципієнта до комунікаційної взаємодії;
  5. Належний ступінь впливу на формування громадської думки мають такі інструменти сугестії лексичного рівня, як іронія, емоційно-оцінна лексика, протиставлення, стійкі вирази, метафори-символи та ін.

Важливим сегментом четвертого розділу є презентація на прикладі аналізу сенсаційних матеріалів, що стосуються висвітлення події Genoa bridge collapse (обвал мосту в Генуї), методики з'ясування ролі, різновидів та механізмів реалізації сугестивних компонентів, втілених через вербальну та невербальну форми, у формуванні громадської думки.

Висновки у роботі чіткі і підкреслюють основні результати виконаного дослідження. Вони ґрунтуються на узагальнених твердженнях до кожного розділу. Також варто відзначити стилістичну культуру дисертаційного тексту.

Достовірність та наукова новизна одержаних результатів. Здобуті дисертанткою наукові результати у повній мірі доповнюють висвітлення науково-теоретичних положень щодо рецепції явища сугестії як комунікативної технології та її впливу на формування громадської думки. У результаті проведеного дослідження авторкою сформульовано положення, які є складовою новизни дисертації. Крім того, авторка пропонує власні підходи до розв'язання поставлених завдань, зокрема це вбачається у методології дослідження. Зокрема, вона містить конкретні пропозиції, що мають науково-теоретичне значення та практичну спрямованість.

Найбільш істотним науковими результатами є те, що у дисертації уперше схарактеризовано та структуровано способи реалізації стратегій навіювання, обґрунтовано сутність їх сугестивного потенціалу у формуванні громадської думки реальної чи потенційної аудиторії сучасних інтернет-видань, визначено тенденції застосування інструментів сугестії у журналістських матеріалах у межах сугестивних стратегій на комунікаційно-стратегічному, екстралінгвістичному та лінгвістичному рівнях, апробовано схему аналізу сугестивного потенціалу сенсаційних матеріалів інтернет-видань на прикладі медіахайпу *Genoa bridge collapse*, що за змістом є алгоритмом аналітичних дій, реалізація якого дозволяє дати багатомірну інтегровану оцінку використання стратегій у межах сугестивного впливу, оцінено ефективність сугестивних інструментів на сприйняття інформації та, відповідно, їхню дієвість у формуванні громадської думки.

У роботі отримали подальший розвиток дослідження технології сугестивних аспектів формування громадської думки, зокрема структури сугестивного апарату комунікації, ролі сугестивного складника у формуванні громадської думки, способів формування сугестивного навантаження заголовків та лідів.

Повнота викладу основних результатів дисертації в опублікованих працях. Основні результати дисертації та висновки достатньо повно відображені у дев'яти наукових працях: у трьох статтях, що опубліковані у наукових фахових виданнях України; одна стаття – у науковому виданні інших держав; п'ять публікацій – у збірниках матеріалів наукових і науково-практичних конференцій. Зазначені публікації виконані одноосібно й висвітлюють положення дисертаційного дослідження. Основні теоретичні аспекти та їх аргументація, які містяться у дисертації, апробовані авторкою на семи міжнародних та всеукраїнських конференціях.

Дотримання вимог академічної доброчесності. На підставі аналізу тексту дисертації констатую дотримання здобувачкою вимог академічної доброчесності. Дисертація Наталії Руденко містить посилання на згадані у тексті джерела інформації у випадку використання тверджень, розробок, відомостей та ідей інших дослідників, дотримано вимоги норм законодавства про авторське право. Авторка надала повну та достовірну інформацію про результати наукової діяльності. У дисертації не виявлено ознак академічного плагіату, фабрикації, фальсифікації, самоплагіату та інших порушень, про що свідчить довідка про результати перевірки на наявність плагіату від 31.03.2021 року.

Теоретичне та практичне значення одержаних результатів обумовлене тим, що положення, викладені у дисертації, є корисними у таких сферах: у практичній журналістиці – можуть бути враховані в практичній медіадіяльності як з метою формування громадської думки за допомогою свідомого та відповідального використання сугестивних стратегій просвітницького й мобілізувального характеру, так і для розпізнавання, уникнення та нейтралізації негативних маніпуляційних впливів на аудиторію; у науковій сфері – для вчених у галузі соціальних комунікацій можуть стати у нагоді систематизовані методи й методологічні підходи до вивчення явища сугестивного впливу на громадську думку, розроблена методологія може використовуватись в галузі моніторингу якості інформування в умовах

демократичного суспільства, для формування теоретичного підґрунтя, гіпотез і методології власних досліджень під час вивчення різних аспектів явища сугестії, а також для підготовки фахівців спеціальностей журналістика, реклама, PR, стратегічні комунікації, у створенні спецкурсів, спеціальної науково-методичної літератури – підручників, посібників, навчально-методичних комплексів; у навчальному процесі – отримані результати є корисними для викладачів під час ознайомлення студентів із технологіями поширення контенту.

Оцінка ідентичності анотації та основних положень дисертації. Аналіз змісту анотації засвідчує її відповідність основним положенням, які викладені у тексті дисертації. Дисертанткою стисло окреслено основні результати. Її подано українською та англійськими мовами. Вона відповідає усім чинним вимогам.

Дискусійні положення та зауваження щодо змісту дисертації. Позитивно оцінюючи дисертацію, необхідно відзначити, що вона містить окремі дискусійні положення, які потребують додаткової аргументації під час захисту:

1. На с.20 дисертації у підрозділі «Практичне значення» зазначено, що «результати дослідження можуть бути враховані в практичній медіадіяльності як з метою формування громадської думки за допомогою свідомого та відповідального використання сугестивних стратегій просвітницького й мобілізувального характеру, так і для розпізнавання, уникнення та нейтралізації негативних маніпуляційних впливів на аудиторію». З таким твердженням погоджуюся, Однак, бажано було б подати у роботі конкретні рекомендації щодо «відповідального використання сугестивних стратегій» у професійній українській журналістиці, особливо в умовах війни.
2. Не заперечую логічності композиції дисертації, але, на мій погляд, доцільно було б поєднати підрозділи 1.1. *Поняття громадської думки*

та роль медіа в її формуванні та 4.1. Механізм формування громадської думки в медіа.

3. Вище відзначено стилістичну культуру дисертаційного тексту, однак у другому та третьому розділах він переобтяжений перекладами цитат з англійської на українську мову та безпосередніми посиланнями на інтернет-джерела. Вважаю, що варто було б винести цей матеріал у Додатки. А також ці ресурси доречно вказати у *Списку використаних джерел*.
4. Із проблем, що залишають простір для дискусії, є питання щодо доцільності використання у сучасних умовах наукових праць російських дослідників, посилання на які зустрічаються у роботі. Хотілося б почути думку дисертантки.

Разом з тим висловлені побажання ніяк не применшують загальної високої оцінки наукового доробку Наталії Руденко та не впливають на позитивне враження від роботи.

Загальний висновок та оцінка дисертації. На підставі актуальності теми, високого рівня обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, достовірності та новизни одержаних наукових результатів можна стверджувати, що дисертація Руденко Наталії Володимирівни «Сугестія як засіб формування громадської думки в сучасних англомовних інтернет-виданнях: інформаційно-комунікаційні стратегії та способи їх реалізації» – це самостійна завершена ґрунтовна наукова робота, що містить важливі наукові положення. Запропоновані шляхи визначення механізмів і тенденцій застосування стратегій сугестивного впливу як засобу формування громадської думки в сучасних англомовних інтернет-виданнях дадуть змогу використовувати їх в українських медіареаліях.

Вважаю, що дисертаційна робота за змістом, обсягом, науковою новизною, теоретичним та практичним значенням, оформленням відповідає

вимогам наказу Міністерства освіти і науки України від 12.01.2017 р. №40 «Про затвердження вимог до оформлення дисертацій» і затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 12.01.2022 р. №44 «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», а її авторка, Руденко Наталія Володимирівна, заслуговує на присудження їй наукового ступеня доктора філософії зі спеціальності 061 «Журналістика».

**Офіційний опонент –
доктор філологічних наук, професор,
завідувач кафедри журналістики
Тернопільського національного
педагогічного університету
імені Володимира Гнатюка**

Н.М. Поплавська